

روزشمار جنگ

پنجشنبه

۳۰ مرداد ۱۳۶۵

۱۵ ذیحجه ۱۴۰۶

۲۱ اوت ۱۹۸۶

۵۹۶

آماده‌سازی یگان‌ها برای عملیات در جزیره مجنون، به کندی پیش می‌رود. با آن که شخص فرمانده کل سپاه پیش‌رفت کار یگان‌ها را بجد پی‌گیری می‌کند و برای حل مشکلات می‌کوشد، هنوز یگان‌ها به دلائلی از جمله: مشکلات شناسایی کامل، کمبود قایق و غواص و...، از آمادگی مطلوب و ایده‌آلی برخوردار نیستند، به همین منظور امروز در جلسه‌ای که با حضور فرمانده کل و فرمانده قرارگاه نصرت و بعضی از مسئولان قرارگاه کربلا و یگان‌های مستقر در خط مجنون، تشکیل شد، علاوه بر بحث در مورد مشکلات موجود، در خصوص هماهنگی آتش توپخانه در عملیات آتی، تصمیماتی اتخاذ گردید.^(۱)

از سوی دیگر، در نحوه اقدامات و تحرکات نیروهای عراقی، نشانه‌هایی از مشکوک شدن و توجه خاص به منطقه عملیاتی دیده می‌شود، طوری که امروز دشمن ضمن استقرار ۵۰ نیرو در جزیره جنوبی (بین ضلع میانی و شرقی)، به فعالیت‌های جدید مهندسی در سمت راست ضلع غربی دست زد که احتمالاً هدف از آن، اتصال این پد به جاده "الیهودی" می‌باشد.^(۲)

۵۹۷

دو هواپیمای عراقی ساعت ۱۸:۱۰ نیروگاه حرارتی اهواز را بمباران کردند. به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، بر اثر این حمله، خساراتی به تأسیسات این نیروگاه وارد شد و در قسمتی از آن، آتش‌سوزی رخ داد که تلاش برای مهار آتش ادامه دارد. یادآوری می‌شود که چهار واحد تولید برق این نیروگاه هر یک به ظرفیت ۲۲۰ مگاوات قبلاً از مدار خارج شده بود.^(۳)

۵۹۸

در ادامه عملیات گشت و بازرسی نیروی دریایی جمهوری اسلامی از کشتی‌ها در خلیج فارس، ستاد مشترک ارتش اعلام کرد که امروز این نیرو سه کشتی تجاری خارجی را در منطقه تنگه هرمز مورد شناسایی قرار داد که پس از اطمینان از نداشتن محموله برای عراق، به آنها اجازه ادامه مسیر داده شد.^(۴)

۵۹۹

مسئولان سیاسی - نظامی کشور همچنان بر نزدیک بودن زمان عملیات سرنوشت‌ساز تأکید می‌کنند و از نیروهای مردمی می‌خواهند که هرچه سریع‌تر ۵۰۰ گردان رزمی مورد نظر را تکمیل نمایند. امروز آقای خامنه‌ای (رئیس جمهوری و رئیس شورای عالی دفاع) در اجتماع مردم رامسر ضمن اشاره به عملیات سرنوشت‌ساز، بر نقش تعیین‌کننده نیروهای بسیجی در جبهه‌ها تأکید کرد و حل تمامی مسائل کشور را در گرو پایان پیروزمندانه جنگ دانست. رئیس‌جمهوری خاطرنشان ساخت که این پایان، جز با نابودی حزب بعث و شخص صدام که مخالف آرمان‌های انقلاب اسلامی هستند، معنا ندارد. وی باقی ماندن آنان بر مسند قدرت را از طریق صلح، تهدیدی برای آینده کشور به‌شمار آورد. رئیس‌جمهوری در خاتمه سخنان خود، با نزدیک خواندن پیروزی در جنگ تحمیلی، گسیل دلالتان اسلحه به دستور امریکا نزد شیوخ مرتجع منطقه را نشانه قریب‌الوقوع بودن آن دانست.^(۵)

۶۰۰

پی‌آمد عملیات بزرگ آینده ایران بر منطقه و منافع غرب، باعث نگرانی محافل خبری غرب شده‌است. در این مورد، گزارش‌هایی از روزنامه امریکایی نیویورک تایمز و روزنامه انگلیسی فایننشال تایمز (تایمز مالی) آورده می‌شود که در آنها آرزوی بزرگ کینه‌توزانه غربی‌ها یعنی شکست ایران و این که این جنگ نباید طرف پیروز داشته باشد، صریحاً اعلام شده‌است. نیویورک تایمز در مقاله‌ای ضمن اشاره به فعال‌شدن احتمالی جبهه‌ها در فصل پاییز، نوشت: «فصل پاییز با خود یک فاصله زمانی خشک و معتدل را به همراه می‌آورد و پس از آن، موسم باران، جبهه‌های نبرد را در گل و لای فرو خواهد برد. این، زمانی است که ایران حمله نهایی را علیه بصره، دومین شهر بزرگ عراق، انجام خواهد داد. اگر بصره سقوط کند، بغداد نیز به احتمال زیاد به دنبال آن از دست خواهد رفت. به این ترتیب سایه کهنسال آیت‌الله خمینی بر فراز خلیج فارس گسترده خواهد شد. با در نظر گرفتن دشمنی ایران با غرب، ضدیت این کشور با اسرائیل و مدارا با تروریسم، دورنمای تیره‌ای برای منطقه پیش‌بینی می‌شود. این دلایل به تنهایی برای دل‌خوش بودن به شکست ایران کافی است، ولی از سوی دیگر، نمی‌توان براین اساس به یک عراق پیروزمند امیدوار بود... نکته تکان‌دهنده‌ای که در مورد این جنگ باقی می‌ماند این است که هر دو ابرقدرت با این امید که هیچ یک از دو طرف جنگ، پیروزی به‌دست نمی‌آورند، نقش خود را کاهش داده‌اند.»^(۶)

در این باره فایننشال تایمز در مقاله‌ای با عنوان "جنگ خلیج فارس برنده ندارد"، نوشت: «غرب باید به امتیازات نظامی اخیر که ایران در جنگ به‌دست آورده‌است، قاطعانه و محکم پاسخ دهد و باید برای ایران روشن ساخت که هرگونه پیش‌روی اساسی و بیش‌تر در خاک عراق، پاسخ خصومت‌آمیز جهان را به همراه دارد. این پاسخ باید به‌ویژه شامل همکاری

اقتصادی و تجاری با ایران باشد.» این روزنامه خواستار انجام گرفتن حداکثر تلاش برای جلب حمایت شوروی از این اقدام شد و بدون اشاره به دخالت نظامی قدرت‌های بزرگ در منطقه، نوشته‌است: «نباید ایران را در مورد هزینه سنگینی که باید برای نیل به موفقیت در صحنه نبرد بپردازد، در تردید گذاشت. پیروزی ایران ضمن بروز نوساناتی در موازنه اقتصادی و قدرت سیاسی خلیج فارس، دولت‌های غرب را مورد تهدید قرار داده و در اوپک نیز تغییراتی را به وجود می‌آورد.» نویسنده مقاله سپس پیش‌بینی کرده‌است که شکست ایران نیز به درگیری جدیدی برای دستیابی به قدرت در ایران منجر می‌شود به‌طوری که شوروی و آمریکا از این وضعیت حداکثر بهره‌برداری را خواهند کرد.^(۷)

۶۰۱

به دنبال حمله عراق به جزیره سیری، منابع مختلف خبری آمار و ارقام متفاوتی را در مورد میزان کاهش صادرات نفتی ایران اعلام کردند و تلاش ایران را برای صدور نفت از جزیره لارک مورد ارزیابی قرار دادند. خبرگزاری اقتصادی "ای.پی.داوجونز" به نقل از مقامات صنعت نفت در منامه بحرین، اعلام کرد: «در پی حمله عراق به جزیره سیری، صادرات نفت ایران از ۱/۸ میلیون بشکه به ۱/۲ میلیون بشکه در روز کاهش یافته‌است و این در حالی است که تولید روزانه نفت ایران نیز قبلاً به دلیل بمباران مراکز نفتی کاهش یافته و روزانه به ۱/۸ میلیون بشکه رسیده بود. سقف تولید نفت ایران براساس سهمیه تعیین‌شده در اوپک، ۲/۳ میلیون بشکه در روز می‌باشد.» به گفته این منابع، آنها (مقامات صنعت نفت در بحرین) انتظار دارند که با ترمیم و راه‌اندازی کانال جزیره سیری در دهانه خلیج فارس، ایران بار دیگر صادرات خود را افزایش دهد.^(۸)

رادبو بی.بی.سی اعلام کرد که حمله به جزیره سیری احتمالاً باعث کاهش ظرفیت صدور نفت ایران به میزان یک میلیون بشکه در روز شده‌است.^(۹)

نویسنده کتاب "Gulf War" (جنگ خلیج) نیز میزان صادرات نفت ایران را بعد از حمله عراق به سیری، ۸۰۰ هزار بشکه و قبل از این حمله، ۱/۶ میلیون بشکه برآورد کرده‌است.^(۱۰)

همچنین به دنبال این حمله عراق، برخی محافل خبری کوشش ایران را برای صدور نفت از جزیره لارک با اجاره تانکرهای عظیم شناور به عنوان انبار ذخیره نفت در تنگه هرمز، مورد بحث و ارزیابی قرار داده‌اند. روزنامه انگلیسی فایننشال تایمز در این باره گزارش داد که ایران در پی حمله هفته گذشته عراق به پایانه نفتی جزیره سیری، با اجاره بزرگ‌ترین سوپر تانکر دنیا، از آن به عنوان یک انبار شناور و ذخیره نفت در تنگه هرمز استفاده می‌کند. این روزنامه افزود: «کشتی ۵۶۵۷۹۰ تنی موسوم به "سی وایز جنانت" (غول دریایی) - که مالکیت آمریکایی دارد - در پایان ماه جاری در آب‌های جزیره لارک قرار خواهد گرفت. بدین ترتیب ایران می‌تواند عملیات انتقال نفت را که قبلاً از جزیره سیری انجام می‌داد، به جزیره لارک منتقل کند. البته هم اکنون با استقرار سه نفت‌کش دیگر در این محل، از آنها به عنوان

انبارهای شناور استفاده می‌کند. محموله این نفت‌کش‌ها در تأسیسات نفتی لارک موسوم به پایانه "والفجر ۲" برای انتقال به نفت‌کش‌های خارجی تخلیه خواهند شد. به گفته منابع نفتی چین، به نظر می‌رسد که کرایه ظرفیت‌های اضافی برای استفاده در جزیره لارک، نشان موفقیت‌آمیز بودن حمله به جزیره سیری و نیاز فوری ایران به ایجاد تأسیسات بارگیری جانشین می‌باشد.» به نوشته این روزنامه مجموعاً ۲۱ نفت‌کش - که قرار بود بسیاری از آنها از جزیره سیری بارگیری کنند - هم اکنون در نزدیکی لارک در انتظار بارگیری نفت خام ایران هستند. فایننشال تایمز سپس افزود: «پایانه شمالی نفت ایران در جزیره خارک نیز به علت حملات مکرر عراق سخت آسیب دیده و اکثر قسمت‌های پایانه نفتی آن غیرقابل استفاده شده‌اند.» این روزنامه در پایان نوشته‌است: «کارشناسان نظامی غربی معتقدند، حتی پایانه‌های "امن" در آب‌های جزیره لارک نیز در مقابل حملات عراق آسیب‌پذیر خواهند بود.»^(۱۱)

۶۰۲

"چارلز ردمن" سخن‌گوی وزارت خارجه امریکا ضمن فراخواندن ایران به سازش، نگرانی خود را از حمله بزرگ آینده ایران اعلام کرد. وی در قسمتی از سخنانش درباره جنگ ایران و عراق گفت: «متأسفانه ایران تصمیم گرفته‌است که درخواست‌های متعدد بین‌المللی را برای پایان جنگ از طریق مذاکره، نادیده بگیرد، اما ما یک بار دیگر از ایران می‌خواهیم تا همراه عراق در جهت پایان جنگ از راه مذاکره، کوشش کند.»

وی افزود: «تحولات اخیر از جمله تعداد روزافزون حملات علیه خطوط کشتی‌رانی و همچنین تهدیدهای ایران مبنی بر شروع حمله بزرگ، نگرانی‌های ما را دو چندان می‌کند... لزومی ندارد که این جنگ ادامه پیدا کند.»^(۱۲) رادیو بی.بی.سی ضمن انعکاس این خبر گفت: «درخواست اخیر ایالات متحده امریکا مبنی بر حل مسالمت‌آمیز جنگ، در حقیقت حاکی از آن است که جنگ ایران و عراق کماکان منشاء نگرانی محافل بین‌المللی بوده و آزادی کشتی‌رانی در سراسر منطقه را به خطر انداخته‌است.»^(۱۳)

۶۰۳

یک افسر بلندپایه کویتی اظهارات افشاگرانه‌ای را در مورد استفاده عراق از خاک کویت در جنگ علیه ایران، بیان کرده‌است. نشریه "الانصار" چاپ بیروت در شماره امروز خود، به نقل از وی نوشت: «در آغاز تجاوز رژیم عراق به خاک جمهوری اسلامی ایران در تاریخ ۱۹۸۰/۸/۲۳ (۱۳۵۹/۶/۳۱)، امیرکویت طی دستورالعمل محرمانه‌ای به فرمانده نظامی این کشور، ضمن اعلام آماده‌باش در ارتش، لزوم کنترل تحرکات نظامیان شیعه در ارتش این کشور را مورد تأکید قرار داد. امیرکویت سپس در دستورالعمل مشابهی، بندر "شعیبیه" کویت را به منظور انتقال سلاح‌های دریافتی عراق از بلوک شرق و غرب، در اختیار این کشور گذاشت. به گفته این افسر کویتی، از آن زمان تاکنون ارسال این کمک‌ها به سوی عراق توسط کاروان‌های حامل تجهیزات نظامی و مهمات، همه روزه از ساعت ۲۴ لغایت ۴ بامداد از مرز "عبدلی" و

"رضوان" ادامه دارد و نیز برای کلیه نظامیان شاغل در این منطقه از ۱۵۰ الی ۲۵۰ دینار کویتی (معادل ۸۰۰ دلار) به صورت فوق‌العاده خدمت در نظر گرفته شده است. وی در مورد نوع سلاح‌های ارسالی از این طریق به عراق، گفت: تاکنون انواع موشک‌های زمین به زمین، تانک‌های تی - ۷۲ ساخت شوروی، تانک‌های "سنتوریون" ساخت انگلیس، موشک‌های "هاوک" ساخت آمریکا و انواع هلی‌کوپتر، همراه با مقادیر بسیار زیادی مهمات، از بندر شعیبیه روانه عراق شده است. علاوه بر این، مقادیر زیادی تجهیزات و سلاح‌های مخرب نیز از انبارهای اسلحه ارتش کویت برای عراق ارسال شده است که می‌توان به ۴۰ موشک زمین به زمین متعلق به تیپ ششم ارتش، تعداد زیادی توپهای دوربرد "ابواردین" ساخت فرانسه و تعدادی از تانک‌های تیپ ۳۶ زرهی ارتش کویت اشاره کرد که با کامیون‌های نظامی کویتی به منطقه "زبیر" در عراق منتقل شده‌اند.

افسر کویتی در ادامه اظهارات خود گفت: «کویت همچنین پایگاه نظامی "علی سالم" را برای هواپیماهای نظامی عراق اختصاص داده که در آن علاوه بر آموزش تعدادی خلبان عراقی، بسیاری از پروازهای هواپیماهای عراقی به منظور بمباران مناطق مختلف ایران از این پایگاه صورت می‌گیرد.» وی افزود: تشکیل نیروهای "سپر جزیره" که شامل نظامیان کشورهای عربی خلیج فارس می‌باشد، برای پشتیبانی از رژیم صدام علیه ایران است، وی سپس گفت: «این نیروها که مرکز آن در منطقه "حیوات" واقع است، توسط افسران سعودی و کویتی اداره می‌شود و کارشناسان نظامی آمریکا بر آن نظارت کامل دارند. در این مرکز مدرن‌ترین تجهیزات اطلاعاتی رادار به کار گرفته شده است.»^(۱۴)

۶۰۴

با تلاش پرسنل وزارت اطلاعات و کمیته انقلاب اسلامی، اعضای شبکه بمب‌گذاری در تهران و قم دست‌گیر شدند. در بازجویی از این افراد مشخص شد که شبکه بمب‌گذاری قم مستقیماً با سردار جاف^۳ (یکی از عمال عراق) در ارتباط بوده و بمب‌ها نیز از وی تحویل گرفته شده است. از این شبکه، سه تن به نام‌های سلیمان فرهادی، محمد ویسی و اسماعیل نوری دست‌گیر شده‌اند که به چندین فقره انفجار بمب در شهر قم و همچنین بمب‌گذاری در خیابان ناصرخسرو تهران (۱۳۶۲) اعتراف کرده‌اند. شبکه بمب‌گذاری تهران را نیز یک جاسوس عراقی تبار به نام "عبدالرحمن کریم" هدایت می‌کرد که وی همراه با چندین تن دیگر دست‌گیر شده‌اند. این شبکه تا کنون به بمب‌گذاری در پایانه شهید فیاض‌بخش تهران (در نزدیکی پارک شهر) و پایانه آزادی تهران (تعاونی ۷) اعتراف کرده‌اند. برخی از عملیات‌های در

≡ برای اطلاع بیشتر درباره سردار جاف و برادرش سالار جاف، رجوع کنید به جنگ نامه اول (پیدایش نظام جدید)، جلد اول، "بحران‌های داخلی و تولد نیروهای مسلح انقلاب" از همین مجموعه روزشمار، فهرست راهنما، (اسامی اشخاص)، ص ۱۰۰۹.

دست اقدام این جاسوس عراقی نیز بعد از دست‌گیری وی کشف و خنثی شده‌است.^(۱۵)

در پی دست‌گیری عوامل بمب‌گذاری‌های اخیر شهرهای تهران و قم، "حجت‌الاسلام ری‌شهری" وزیر اطلاعات صبح امروز در یک گفت‌وگوی تلفنی با روزنامه کیهان، با اشاره به دست‌گیری عناصر این گروهک تروریستی، اعلام کرد: «تاکنون تمام اعضای دو شبکه بمب‌گذاری شناسایی و دستگیر شده‌اند.» وی در مورد نحوه ارتباط این گروهک‌های تروریستی با رژیم عراق و چگونگی دریافت مواد منفجره مورد نیازشان از آن کشور، گفت: «تقریباً در این بمب‌گذاری تمام گروه‌های سلطنت‌طلب و منافق از سوی دستگاه اطلاعاتی رژیم بعث کمک‌های مالی و نظامی دریافت کرده‌اند. از نکات مهم در این خراب‌کاری توجه به این مطلب است که (رژیم عراق) پس از شکست عملیات مهران، با انجام این بمب‌گذاری توسط تروریست‌ها، قصد تلافی شکست خود در عملیات کربلای ۱ را داشت و این عمل نشان‌دهنده تأثیری است که این عملیات در تضعیف روحیه نیروهای عراق داشته‌است.»^(۱۶)

۶۰۵

سفارت جمهوری اسلامی ایران در لندن هرگونه ارتباط با انفجار روز ۱۹ اوت (۲۸ مرداد جاری) در خیابان "کنزینگتون" لندن را که منجر به کشته شدن یک تن شد، تکذیب کرد. در بیانیه سفارت جمهوری اسلامی در لندن، ضمن تأکید بر غیرانسانی بودن عملیات تروریستی و با محکوم کردن این اقدام، آمده‌است: «ایران خود قربانی این گونه عملیات‌های تروریستی بوده و در طول هفت سال گذشته هزاران تن از شهروندان بی‌گناه ایرانی جان خود را در نتیجه این اقدامات از دست داده‌اند.» سفارت ایران همچنین اعلام کرد که اطلاعاتی دریافت کرده بود که برطبق آن، یک گروه ناشناس قصد داشته‌است علیه کنسولگری ایران که در نزدیکی محل انفجار روز سه‌شنبه قرار دارد، عملیات تروریستی (بمب‌گذاری) انجام دهد. ظاهراً این افراد قربانی عمل جنون‌آمیز خود شده‌اند.^(۱۷)

۶۰۶

به‌دنبال نگرانی از پیروزی آینده جمهوری اسلامی در جنگ، گروه‌های سلطنت‌طلب نیز تلاش‌های ضدایرانی خود را تشدید کرده‌اند. به نوشته روزنامه کیهان [سلطنت‌طلب] چاپ لندن، دکتر علی امینی به‌مناسبت اوج گرفتن دوباره جنگ ایران و عراق و احتمال حمله دیگری که جمهوری اسلامی در حال تدارک آن است، پیامی خطاب به ملت ایران فرستاد^(۱۸) که در آن آمده‌است: «به هر طریق که می‌توانید در کار حکومت کارشکنی کرده، در هر نقطه‌ای کم‌کاری و اعتصاب را تشویق نمایید. پایان جنگ و صلح شرافت‌مندانه را بخواهید و مطمئن باشید که این حکومت آخرین تلاش‌های خود را برای زنده ماندن می‌کند و وظیفه سران قوم، روشن‌فکران، سیاستمداران و روحانیون این است که امروز قدم پیش گذارند و فداکاری کنند و از مردم جدا نباشند.»^(۱۹)

این روزنامه همچنین درباره اقدامات رضاپهلوی برای هماهنگی فعالیت‌های گروه‌های

مخالف جمهوری اسلامی نوشت: «رضاشاه دوم با تشکیل شورایی برای هماهنگی مبارزات ملی، گام مهم و تازه‌ای در راه ایفای نقشی مؤثرتر برای نجات مملکت برداشته‌است. تجزیه و تحلیل اوضاع و احوال کنونی مملکت نشان می‌دهد که همه شرایط سیاسی و زیربنایی برای سرنگون کردن جمهوری اسلامی به‌جز یک شرط مهیاست و این یک شرط که مهمترین شرط نیز هست، مربوط به آمادگی سیاسی و تشکیلاتی یک قدرت جایگزین می‌باشد.» این نشریه افزود: «شاه [رضا پهلوی] تاکنون دو تن از اعضای شورای مورد بحث را که دکترعلی امینی و شاپور بختیار می‌باشند، تأیید نموده‌است. این شورا یک ترکیب سیاسی مسلکی بوده و گام اولیه برای مرحله حیاتی مبارزه است.»^(۲۰)

۶۰۷

در ادامه تماس‌های اخیر ایران و فرانسه برای بهبود مناسبات، ژان برنارد ریمون وزیر امور خارجه فرانسه در دیدار با غلامرضا حدادی کاردار سفارت جمهوری اسلامی ایران در پاریس، پیام کتبی خود را خطاب به دکتر علی‌اکبر ولایتی وزیر خارجه کشورمان، تسلیم وی کرد. در این ملاقات که در محل وزارت خارجه فرانسه به مدت یک ساعت انجام شد، آخرین تحولات در روابط دو کشور و روند آتی آن مورد بررسی قرار گرفت.^(۲۱) خبرگزاری فرانسه در ادامه گزارش خود از این دیدار، افزود: دولت فرانسه امیدوار است که عادی‌شدن روابط میان دو کشور به آزادی کلیه گروگان‌های فرانسوی در لبنان منتهی شود زیرا این عمل به‌عنوان نشانه‌ای از صداقت ایران به‌شمار می‌رود. فرانسه نیز با اخراج مسعود رجوی، حسن‌نیت خود را نشان داده است.^(۲۲)

۶۰۸

یک پنجم ظرفیت دوره جدید آموزش فیلم‌سازی انجمن سینمای جوان کشور به فرزندان شهدا اختصاص یافت. به گزارش روابط عمومی وزارت ارشاد اسلامی، در دوره جدید کلاس‌های فیلم‌سازی در سال جاری، سهمیه‌ای بالغ بر ۴۰۰ تن که در حدود یک پنجم کل ظرفیت آموزش می‌باشد، برای خانواده شهدا در نظر گرفته شده است.^(۲۳)

۶۰۹

آیت‌الله منتظری در جمع فرماندهان نیروی زمینی ارتش، بر اصالت نقش نیروهای نظامی و ارتش در دفاع از مرزهای کشور تأکید کرد. وی در سخنان خود گفت: «در نهایت، کشور برای همیشه احتیاج به یک ارتش قوی و کارآزموده دارد. حفظ مرزها و حدود و ثغور کشور براساس قانون اساسی بر عهده ارتش می‌باشد. البته در شرایط خاص انقلاب، راهی جز استفاده از همه نیروهای مردمی برای دفاع از کشور و انقلاب وجود ندارد و نقش سپاه پاسداران و سایر نیروهای مردمی در جبهه‌ها فوق‌العاده و خیلی زیاد مورد تقدیر است، ولی به هر حال حفظ مرزها در آینده بر عهده ارتش است، لذا ارتش نیاز دارد از هم اکنون با کمک تجربه‌های جنگ، ارزش‌های خود را بالا برده و خود را قوی و کامل سازد.»^(۲۴)

منابع و مأخذ روزشمار ۱۳۶۵/۵/۳۰

- ۱- سند شماره ۱۲۵۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: دفترچه ثبت جنگ راوی قرارگاه نصرت در عملیات جزیره جنوبی، راوی: عبدالله درویشی، ۱۳۶۵/۶/۳۰، صص ۶۰ تا ۶۴، نوار شماره ۲۰۵۶۱.
- ۲- سند شماره ۱۵۲۵۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: "گزارش نوبه‌ای و اطلاعاتی"، اطلاعات قرارگاه نصرت، ۱۳۶۵/۵/۳۰، ص ۱.
- ۳- خبرگزاری جمهوری اسلامی، "گزارش‌های ویژه"، نشریه شماره ۱۵۵، ۱۳۶۵/۵/۳۱، ص ۲، اهواز، خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۵/۳۰.
- ۴- روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۶/۱، ص ۳، اطلاعیه شماره ۲۵۷۱ ستاد مشترک ارتش.
- ۵- روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۶/۱، ص ۳.
- ۶- مأخذ شماره ۳، ص ۱۰، نیویورک، یونایتدپرس، به نقل از نیویورک تایمز.
- ۷- مأخذ شماره ۳، صص ۱۲ و ۱۳، فایننشال تایمز.
- ۸- مأخذ شماره ۳، ص ۳۸، توکیو، خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۵/۳۰، به نقل از خبرگزاری اقتصادی "ای. پی. پی."
- ۹- خبرگزاری جمهوری اسلامی، "گزارش‌های ویژه"، نشریه شماره ۱۵۳، ۱۳۶۵/۵/۲۹، ص ۸، به نقل از رادیو بی.بی.سی، ۱۳۶۵/۵/۲۸.
- 10- Balance Edgare, The Gulf War, London, Brasses Deference Publishers 1988. P184.
- ۱۱- مأخذ شماره ۳، ص ۳۷، لندن، خبرگزاری کویت، ۱۳۶۵/۵/۳۰، به نقل از روزنامه "فایننشال تایمز".
- ۱۲- واحد مرکزی خبر صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، بولتن "رادیوهای بیگانه"، ۱۳۶۵/۶/۱، ص ۶، به نقل از رادیو بی.بی.سی، ۱۳۶۵/۵/۳۱.
- ۱۳- پیشین.
- ۱۴- مأخذ شماره ۳، ص ۴، بیروت، خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۵/۳۰، به نقل از نشریه لبنانی "الانصار".
- ۱۵- سند شماره ۲۲۶۱۱۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: منابع سیاسی داخلی سپاه، ۱۳۶۵/۶/۴، صص ۳۷ و ۳۸؛ و: روزنامه رسالت، ۱۳۶۵/۵/۳۰، ص ۱.
- ۱۶- روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۵/۳۰، ص ۳.
- ۱۷- روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۵/۳۰، ص ۱۱.
- ۱۸- نشریه کیهان، چاپ لندن، ۱۳۶۵/۵/۳۰، ص ۳.
- ۱۹- پیشین.
- ۲۰- مأخذ شماره ۱۸.
- ۲۱- مأخذ شماره ۵، پاریس، خبرگزاری جمهوری اسلامی.
- ۲۲- خبرگزاری جمهوری اسلامی، "گزارش‌های ویژه"، نشریه شماره ۱۵۶، ۱۳۶۵/۶/۱، ص ۲۷، پاریس، خبرگزاری فرانسه، ۱۳۶۵/۵/۳۱.
- ۲۳- مأخذ شماره ۱۷، ص ۲.
- ۲۴- روزنامه رسالت، ۱۳۶۵/۵/۳۰، ص ۲.